

Katarzyna LEŚNIEWSKA-NAPIERAŁA*, Paweł LEŚNIEWSKI**

GOSPODARKA ŁOWIECKA NA OBSZARACH WIEJSKICH W OKOLICACH UNIEJOWA NA PRZYKŁADZIE OBWODU NR 51

Zarys treści: Celem niniejszego opracowania jest ocena gospodarki łowieckiej prowadzonej w obwodzie nr 51 w okolicach Uniejowa, a wraz z nią ocena dynamiki liczebności populacji zwierzyny łownej. W analizach uwzględniono także zmiany zachodzące w gospodarce rolnej i biotopie. Dane dotyczące liczebności populacji uzyskano z rocznych planów łowieckich sporządzanych przez dzierżawcę obwodu, tj. Koło Łowieckie Pracowników Resortu Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego Nr 19 „Diana” w Łodzi. Opracowanie obejmuje lata 1990–2016.

Słowa kluczowe: gospodarka łowiecka, zwierzyna łowna, obszary wiejskie, koło łowieckie

WSTĘP

W dzisiejszych czasach człowiek często ingeruje w różnego rodzaju układy przyrodnicze. Powszechną akceptację zyskały działania mające na celu restytucję gatunków zagrożonych wyginięciem, zaś gospodarka łowiecka wzbudza wiele kontrowersji. Negatywny stosunek do myśliwych może wynikać z braku wiedzy oraz zbyt emocjonalnego podejścia do zagadnień związanych z ochroną przyrody oraz wielokrotnie nagłaśnianej negatywnej działalności samych myśliwych. Zwykle nie mówi się o działaniach członków Polskiego Związku Łowieckiego (PZŁ) mających na celu ochronę różnorodności gatunkowej, gdyż budzą one podejrzenie chęci przyszłego zintensyfikowanego odstrzału zwierzyny¹.

---

* Katarzyna Leśniewska-Napierała, dr, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, 90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31, e-mail: katarzyna.lesniewska@geo.uni.lodz.pl.

** Paweł Leśniewski, Koło Łowieckie Diana w Łodzi, ul. Matejki 16, 91-402 Łódź.

¹ M. Hędrzak, A. Osmólska, M. Frączek, *Czy łowiectwo może być traktowane jako forma ochrony przyrody?*, „Studia i Materiały CEPL w Rogowie” 2013, R. 15, z. 36/3, s. 119–120.

Rosnąca liczba ludności na świecie powoduje, iż areał bytowania wielu gatunków zwierząt stale się zmniejsza. Dodatkowo izolowanie ekosystemów spowodowane procesami urbanizacyjnymi, tj. rozbudową miast, rozwojem infrastruktury drogowej, presją rozwoju przemysłu, doprowadza do daleko idących zmian, m.in. zakłócania stosunków wodnych, izolowania siedlisk i populacji, zakłócania tras migracji zwierząt, czy zanieczyszczenia atmosfery. W kontekście tym uwidacznia się swoisty konflikt pomiędzy wymogami ochrony przyrody, a interesami gospodarczymi danego regionu². Nieodpowiedzialne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi podporządkowane rachunkom ekonomicznym może co prawda rozwiązywać bieżące problemy, w dłuższej perspektywie doprowadza jednak do destabilizacji³. Zwierzyna stanowi element środowiska, który w dużym stopniu kształtowany jest przez człowieka. Warto podkreślić, że sposób użytkowania gruntów ma ogromny wpływ nie tylko na sam krajobraz, ale także na faunę i florę. Daleko posunięta antropopresja, w tym zwłaszcza rozbudowa aglomeracji oraz szlaków komunikacyjnych, nie tylko zajmuje przestrzeń życiową zwierząt, ale tworzy także liczne bariery uniemożliwiające ich przemieszczanie. Jednocześnie znacznie postępująca intensyfikacja rolnictwa także nie sprzyja bioróżnorodności⁴. Na zmiany liczebności poszczególnych gatunków dzikich zwierząt wpływ ma wiele czynników, w tym m.in. pozyskanie przez myśliwych. Zdaniem W. Śmietany, myśliwi dość niechętnie przyznają się do zbyt wysokiego pozyskania zwierzyny, przypisując spadek jej liczebności drapieżnikom⁵.

Łowiectwo może być swego rodzaju formą ochrony przyrody, pod warunkiem, że prowadzone jest w sposób racjonalny, tj. łowiska są zagospodarowywane tak, aby poprawiać warunki bytowania zwierząt i zapewnić ich przetrwanie⁶. Zgodnie z Zasadami Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich myśliwy „nie ogranicza swego udziału w łowiectwie wyłącznie do wykonywania polowania. Troski o hodowlę i ochronę zwierzyny nie pozostawia kolegom. Wykonując polowanie i inne czynności związane z gospodarką łowiecką ma na względzie dobro przyrody ojczystej, jej zachowanie dla przyszłych pokoleń, wykazuje dbałość o środowisko przyrodnicze człowieka i równowagę ekologiczną”⁷. Warto podkreślić, iż współczesne łowiectwo może

² P. Brzuski, M. Hędrzak, *Gospodarowanie zwierzyną – uwarunkowania środowiskowe*, Polski Związek Łowiecki, Warszawa 2002, s. 67–68.

³ K. Sporek, M. Sporek, *Przyczyny regresu liczebności zwierzyny drobnej*, „Annals of Warsaw University of Life Sciences – SGGW Animal Science” 2011, nr 50, s. 67.

⁴ R. Dzieciółowski, *Łowiectwo polskie w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej*, „Sylvan” 2009, z. 153 (12), s. 837–838.

⁵ W. Śmietana, *Gospodarka łowiecka i pasterska a ochrona wilka i rysia w Bieszczadach*, „Roczniki Bieszczadzkie” 2002, z. 10, s. 132.

⁶ M. Hędrzak, A. Osmólska, M. Frączek, *Czy łowiectwo może być traktowane jako forma ochrony przyrody?*, „Studia i Materiały CEPL w Rogowie” 2013, R. 15, z. 36/3, s. 121.

⁷ *Zbiór zasad etyki, tradycji i zwyczajów łowieckich* opracowany przez: Komisję Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich Naczelnej Rady Łowieckiej z dn. 6 czerwca 1992 r.

dostarczać istotne sygnały o niepokojących zmianach zachodzących w środowisku przyrodniczym⁸. Łowiectwo stanowi swego rodzaju instrument zarządzania zarówno zasobami przyrodniczymi w postaci zwierzyny łownej, ale także środowiskiem jej bytowania wraz z interakcjami z innymi gatunkami⁹.

Celem niniejszego opracowania jest ocena gospodarki łowieckiej prowadzonej w obwodzie nr 51 w okolicach Uniejowa, a wraz z nią ocena dynamiki liczebności populacji zwierzyny łownej.

ZASADY GOSPODARKI ŁOWIECKIEJ W POLSCE

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady gospodarki łowieckiej w Polsce jest *Ustawa prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r. wraz z późniejszymi zmianami*. W myśl ustawy poprzez łowiectwo rozumie się „ochronę zwierząt łownych (zwierzyny) i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej”. Za główne cele łowiectwa uznano:

- ochronę, zachowanie różnorodności i gospodarowanie populacjami zwierząt łownych (tab. 1),
- ochronę i kształtowanie środowiska przyrodniczego na rzecz poprawy warunków bytowania zwierzyny,
- uzyskiwanie możliwie wysokiej kondycji osobniczej i jakości trofeów oraz właściwej liczebności populacji poszczególnych gatunków zwierzyny przy zachowaniu równowagi środowiska przyrodniczego,
- spełnianie potrzeb społecznych w zakresie uprawiania myślistwa, kultywowania tradycji oraz krzewienia etyki i kultury łowieckiej¹⁰.

Gospodarka łowiecka prowadzona jest w wydzielonych obwodach przez określonych dzierżawców lub zarządców. Wszelkie podejmowane przez nich działania powinny być prowadzone w oparciu o wieloletnie plany hodowlane (sporządzane na okres 10 lat) oraz zgodnie z rocznymi planami łowieckimi¹¹. Plany łowieckie dla poszczególnych obwodów, sporządzane przez ich dzierżawców, określają liczbę oraz strukturę pozyskania poszczególnych gatunków łownych. Następnie opiniowane są przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta na obszarze, którego znajduje się obwód łowiecki. Po uzgodnieniu z PZŁ pla-

⁸ K. Sporek, M. Sporek, *Przyczyny regresu liczebności zwierzyny drobnej*, „Annals of Warsaw University of Life Sciences – SGGW Animal Science” 2011, nr 50, s. 67.

⁹ P. Otawski, *Łowiectwo a ochrona przyrody*, [w:] *Łowiectwo w zrównoważonej gospodarce leśnej*, red. W. Gil, Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary, s. 21.

¹⁰ *Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie* (Dz.U. 1995, nr 147, poz. 713).

¹¹ W. Radecki, *Łowiecki system prawny w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce*, red. D.J. Gwiazdowicz, Polskie Towarzystwo Leśne, Poznań, 2011, s. 24–25; A. Habuda, W. Radecki, *Prawo i organizacja łowiectwa w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce*, red. D.J. Gwiazdowicz, Polskie Towarzystwo Leśne, Poznań 2011, s. 46.

ny podlegają zatwierdzeniu przez właściwego nadleśniczego, który to sprawuje nadzór nad prowadzoną gospodarką łowiecką¹².

Tabela 1. Gatunki zwierząt łownych w Polsce

Zwierzyna gruba	Zwierzyna drobna	
	Ssaki łowne	Ptactwo
łoś*	lis	jarząbek
jeleń szlachetny	jenot	bażant
jeleń sika	borsuk	kuropatwa
daniel	kuna (leśna, domowa)	gęś (gęgawa, zbożowa, białoczelna)
sarna	norka amerykańska	kaczka (krzyżówka, cyra- neczka, głowienka, czernica)
dzik	tchórz zwyczajny	golań grzywacz
muflon	szop pracz	słonka
	piżmak	łyśka
	zając szarak	
	dziki królik	

Uwaga: * Od 2001 roku obowiązuje moratorium, które zakazuje odstrzału tego gatunku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych*.

Prawo Łowieckie określa także zasady ochrony zwierzyny, w tym m.in.:

- zwalczanie kłusownictwa,
- zakaz (poza polowaniami) płoszenia, chwytania i zabijania zwierzyny,
- zakaz wybierania i posiadania jaj i piskląt oraz niszczenia legowisk, nor i gniazd ptasich,
- zakaz sprzedaży żywych lub martwych zwierząt łownych z wyłączeniem tych zwierząt łownych, które zostały pozyskane zgodnie z prawem.

Łowiectwo powinno być prowadzone zgodnie z kierunkami użytkowania terenów rolnych, leśnych i rybackich w taki sposób, aby polepszać warunki bytowania zwierzyny. Według ustawodawcy gospodarowanie populacjami zwierzyny wymaga m.in.:

- tworzenia stałych i okresowych osłon dla zwierzyny;
- wzbogacania naturalnej bazy żerowej dla zwierzyny w lasach;
- zachowania istniejących naturalnych zbiorników wodnych;
- racjonalnego stosowania środków chemicznych w rolnictwie i leśnictwie;
- utrzymywania korytarzy ekologicznych dla zwierzyny;
- utrzymywania struktury wiekowej i płciowej oraz liczebności populacji zwierzyny właściwych dla zapewnienia równowagi ekosystemów oraz realizacji głównych celów gospodarczych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie;

¹² A. Habuda, W. Radecki, *Prawo i organizacja łowiectwa w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce*, red. D.J. Gwiazdowicz, Polskie Towarzystwo Leśne, Poznań 2011, s. 45.

- ochrony zwierzyny przed zagrożeniem ruchu pojazdów samochodowych na drogach krajowych i wojewódzkich¹³.

W celu skutecznej regulacji liczebności populacji zwierzyny łownej Minister Środowiska ustala okresy polowań (tab. 2). Okresy ochronne obowiązują zazwyczaj w czasie rozrodu gatunków, tj. w terminach końcówek ciąży oraz wychowywania młodych. Długość okresów ochronnych uzależniona jest od liczebności populacji danego gatunku łownego.

Tabela 2. Okresy polowań na zwierzynę łowną występującą w obwodzie nr 51 w sezonie łowieckim 2016/17

Gatunek		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Sarna	Kozły												
	Kozy, koźlęta												
Dzik	Lochy												
	odyńce, warchlaki												
Lis													
Jenot													
Borsuk													
Kuna													
Norka													
Tchórz													
Piżmak													
Zając													
Bażant (tylko koguty)													
Gęś													
Kaczka													
Gołąb													

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZŁ.

Przepisy zezwalające na dłuższe okresy pozyskiwania danego gatunku np. dzików służą doprowadzaniu liczebności populacji do poziomu, który będzie optymalny lub zbliżony do optymalnego, dla gospodarki rolnej. Niezwykle ważną kwestią w prowadzeniu gospodarki łowieckiej jest konieczność utrzymania właściwej liczebności oraz struktury wiekowej i płciowej populacji danego gatunku zwierzyny. Stąd obok okresów ochronnych PZŁ ustalił zasady selekcji osobniczej wybranych gatunków, które mają na celu zapewnienie równowagi ekosystemów. Zasady te określają m.in. grupy płciowo-wiekowe pozyskania osobników np. na podstawie oceny poroża.

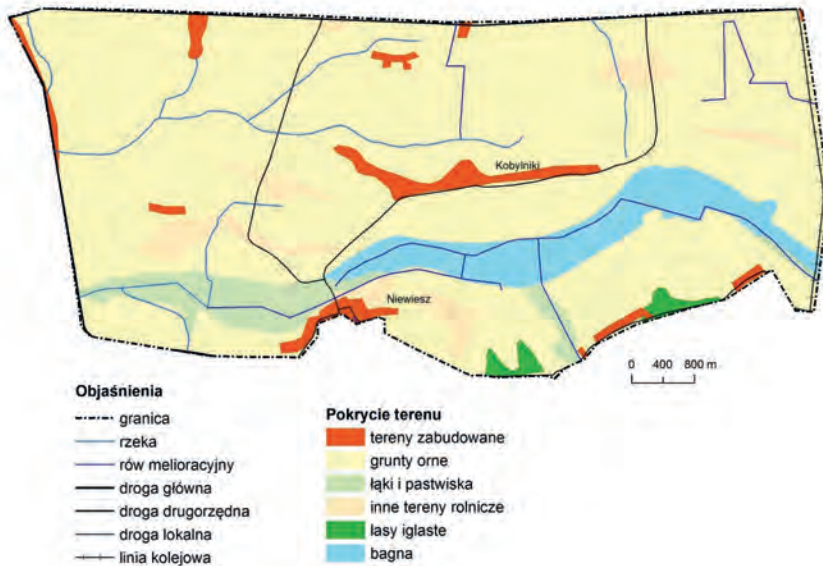
¹³ Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. 1995, nr 147, poz. 713).

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAŃ

Obwód łowiecki stanowi obszar gruntów o zwartej powierzchni, zamkniętej granicami, o minimalnej powierzchni 3 000 ha, na którego obszarze istnieją warunki do prowadzenia łowiectwa. Obwody łowieckie są tworzone przy uwzględnieniu następujących zasad:

- 1) optymalnego zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony, zachowania i rozwoju preferowanych gatunków zwierzyny;
- 2) unikania dzielenia zbiorników wodnych;
- 3) ustalania przebiegu granic po naturalnych lub wyraźnych znakach w terenie¹⁴.

Obwód łowiecki nr 51 położony jest na południowy wschód od Uniejowa w granicach Małopolskiej Krainy Przyrodniczo-leśnej w obrębie Mezoregionu Sieradzko-Łódzkiego¹⁵ i jest typowym przykładem obwodu polnego¹⁶ (ryc. 1). Większość terenu stanowią użytki rolne (blisko 79%) oraz obszary bagienne (ponad 7%), ciągnące się pomiędzy doliną Neru i Warty.

Ryc. 1. Struktura użytkowania ziemi w obwodzie nr 51
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CORINE

W pracy wykorzystano dane pochodzące z rocznych planów łowieckich za lata 1990–2016, dotyczące inwentaryzacji i pozyskania zwierzyny, zagospo-

¹⁴ Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. 1995, nr 147, poz. 713).

¹⁵ R. Zielony, A. Kliczkowska, *Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa, 2012, s. 63.

¹⁶ W myśl *Ustawy Prawo łowieckie* obwody polne to takie, na których grunty leśne stanowią mniej niż 40% ogólnej ich powierzchni.

darowania łowisk oraz wielkości szkód w uprawach rolnych. Każda sztuka pozyskanej zwierzyny podlega obowiązkowej ewidencji. W przypadku polowań indywidualnych myśliwy przedstawia upoważnienie do wykonywania polowania i dokonuje wpisu do książki ewidencji pobytu myśliwego w danym obwodzie. Na polowaniach zbiorowych łowczy lub osoba wyznaczona do prowadzenia polowania dokonuje ewidencji pozyskanej zwierzyny w formie sprawozdania.

Autorzy oparli swoje analizy przede wszystkim na danych dotyczących pozyskanej zwierzyny, z uwagi na jej większą dokładność. Szacunku liczby zwierząt w łowisku dokonuje się na podstawie inwentaryzacji. Inwentaryzacja zwierzyny odbywa się corocznie na dzień 31 marca¹⁷, a jej wyniki służą do ostatecznego ustalenia planu pozyskania danego gatunku lub zaniechania w przypadku gdy jego liczebność spada poniżej przewidzianych wielkości w planach wieloletnich. Ocena liczebności populacji dokonywana jest w oparciu o całoroczną obserwację, pędzenia próbne, taksację pasową zajęcy i kuropatw oraz zliczanie tropów na śniegu. Mnogość metod wynika z różnorodności gatunkowej, jednakże metody te mogą być obciążone błędem, m.in. ze względu na migracje zwierząt¹⁸.

Koła łowieckie wraz z nadleśnictwami oceniają liczebność poszczególnych gatunków zwierząt i na tej podstawie regulują ich zagęszczenie. Zabiegi hodowlane w łowisku służą przede wszystkim poprawie warunków żerowych zwierząt np. poprzez dokarmianie w okresach silnego niedoboru żeru naturalnego. Koło Łowieckie Diana dzierżawi teren obwodu nr 51 od 1954 roku. Wiarygodna dokumentacja stanu zwierzyny w oparciu o jej pozyskanie pochodzi od 1974 roku, zaś szczegółowa w rozbiciu na obwoły od 1990 roku.

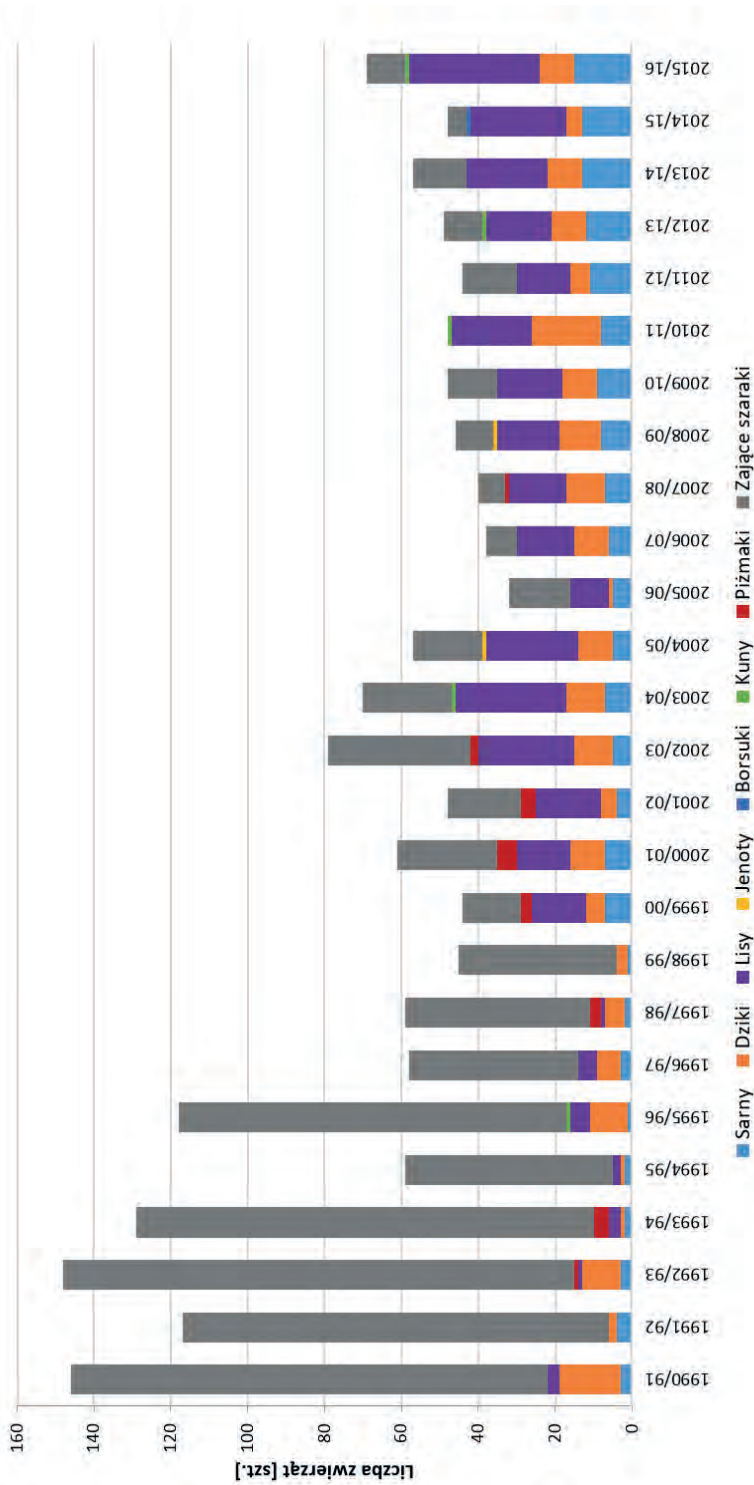
WIELKOŚĆ POZYSKANIA ORAZ UWARUNKOWANIA LICZEBNOŚCI ZWIERZĄT ŁOWNYCH W OBWODZIE NR 51

W początkowym okresie dzierżawy obwodu nr 51 dominowała w nim zwierzyna drobna¹⁹. Do końca lat 80. XX wieku Koło Łowieckie Diana pozyskiwało rocznie około 150–200 zajęcy, 150 bażantów, 200 kuropatw i 60 kaczek. Ze zwierzyny grubej pozyskiwano po kilka saren i dzików. Od początku lat 90. XX wieku następował sukcesywny spadek pozyskania zwierzyny drobnej w obwodzie, a ostateczne załamanie miało miejsce około 1995 roku (ryc. 2 i 3). W badanym okresie nastąpił natomiast wyraźny wzrost pozyskania saren oraz dzików, których w początkowym okresie dzierżawienia obwodu praktycznie w ogóle nie spotykano w łowisku.

¹⁷ Rok gospodarczy łowiecki trwa od kwietnia do marca.

¹⁸ G. Kopij, A. Adamiec, M. Panek, *Dynamika liczebności zwierzyny łownej w powiecie głubczyckim w latach 1982–2006*, „Przyroda Śląska” 2015, nr 21, s. 26–27.

¹⁹ B. Bieńkowska, M. Rajsman, 2006, *Kronika Koła Łowieckiego Pracowników Resortu Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego nr 19 „Diana” w Łodzi wydana w jego sześćdziesięciolecie istnienia (1946–2006)*.

Ryc. 2. Wielkość pozyskania wybranych gatunków ssaków w obwodzie nr 51 w kolejnych sezonach łowieckich w latach 1990–2016
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Koła Łowieckiego Diana w Łodzi

Liczebność dzików, zarówno w Polsce, jak również w całej Europie w ostatnich 20 latach uległa zwiększeniu²⁰. Gatunek ten występuje powszechnie w całym kraju i jako istotny składnik biocenozy, oddziałuje w sposób znaczny zarówno na ekosystem leśny, jak i polny²¹. W analizowanym łowisku duży kompleks bagien (ryc. 4) otoczony rozległymi terenami rolnymi stwarza jedynie okresowe warunki do bytowania dzika, tj. w porze letniej podczas bujnego rozwoju roślinności oraz w okresie wzrostu łąnów kukurydzy, która to stanowi coraz większy udział w powierzchni ogólnej zasiewów. Jednakże w przypadku obwodu nr 51 ma miejsce specyficzna sytuacja związana z bliskością dużego kompleksu leśnego, jakim są lasy Nadleśnictwa Poddębice²². Stąd podstawowym czynnikiem wpływającym na wielkość populacji dzika w obwodzie jest pobliski Ośrodek Hodowli Zwierzyny (OHZ) prowadzony przez to nadleśnictwo. Gospodarka łowiecka realizowana w ramach OHZ w dużej mierze decyduje o wielkości pozyskania dzików na terenie obwodu nr 51. Jeżeli Nadleśnictwo Poddębice ogranicza liczebność populacji dzika poprzez intensywny odstrzał, automatycznie Koło Łowieckie Diana prowadzi mniejsze pozyskanie. Redukcja liczebności populacji dzików w łowisku zmniejsza także problemy związane z odszkodowaniami w uprawach rolnych.

W ostatnim dwudziestolecu jeleniowate w Polsce, tj. populacje saren, jeleni oraz danieli odznaczają się wyraźną tendencją wzrostową²³. Sarna w obwodzie nr 51 znajduje schronienie w podlegających procesowi naturalnej sukcesji bagnach oraz w okolicy dużych łąnów kukurydzy aż do okresu jej zbioru. Poza tym w czasie późnojesiennym i zimowym bytuje na otwartych polach gromadząc się w duże rudle²⁴, jednocześnie zachowując bezpieczny dystans od siedlisk człowieka. Bazę pokarmową znajduje ona na oziminach, a także w zajmujących coraz większą powierzchnię w obwodzie uprawach rzepaku. Na polach w łowisku coraz częściej spotykać można także jelenie, zwłaszcza w okresie lata w bagiennych zaroślach oraz w okresie grzybobrania i zbioru jagód, gdy pobliski las podlega silnej penetracji przez człowieka.

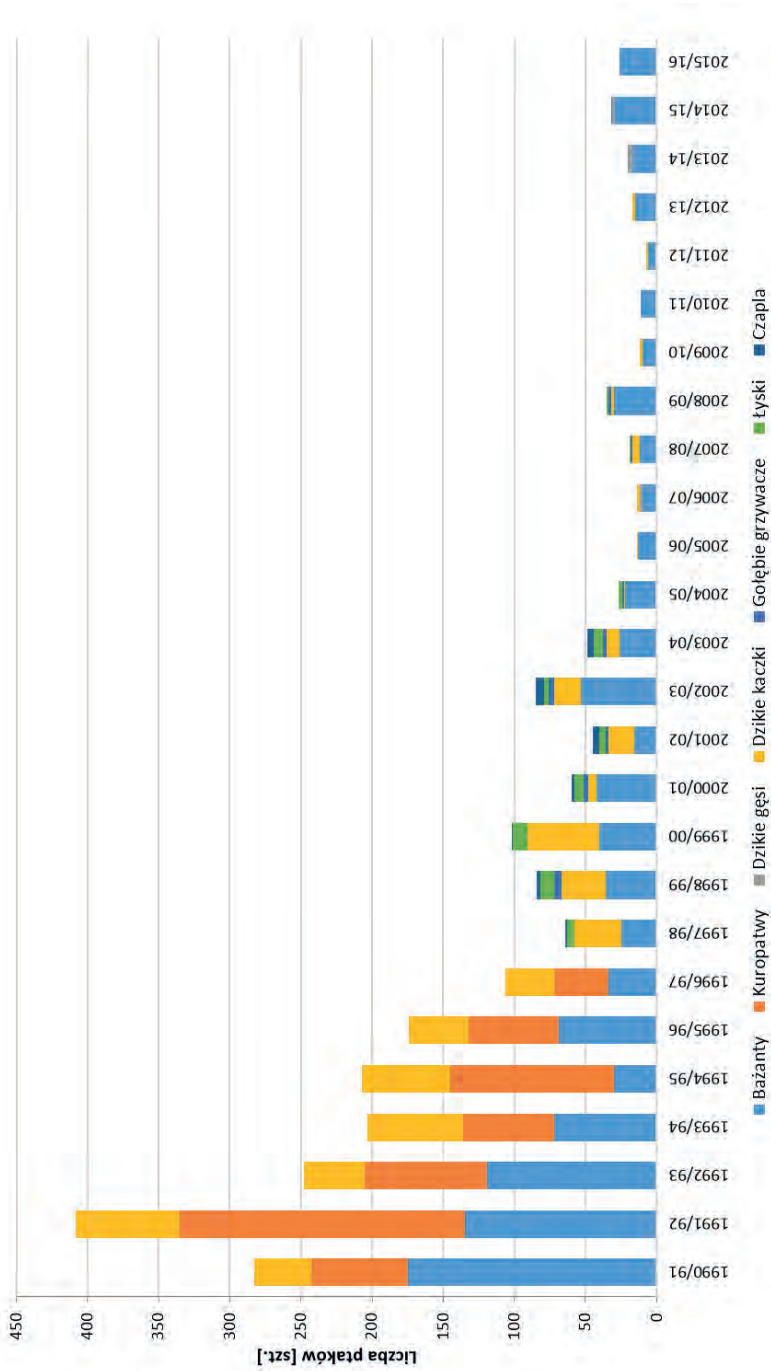
²⁰ M. Panek, M. Budny, *Sytuacja zwierząt łownych w Polsce 2015 ze szczególnym uwzględnieniem kuropatwy (na podstawie wyników monitoringu)*, Stacja Badawcza PZŁ Czempin 2016, s. 10.

²¹ J. Pałubicki, J. Grajewski, *Wpływ zasiewów kukurydzy na wzmogoną rozrodczość dziczych populacji, a problem odszkodowań łowieckich*, „Zarządzanie Ochroną Przyrody w Lasach” 2010, t. 4, s. 111.

²² Powierzchnia lasów w obwodzie nr 51 to ok. 100 ha stanowiące zaledwie 2% jego powierzchni

²³ M. Panek, M. Budny, *Sytuacja zwierząt łownych w Polsce 2015 ze szczególnym uwzględnieniem kuropatwy (na podstawie wyników monitoringu)*, Stacja Badawcza PZŁ Czempin 2016, s. 4–9.

²⁴ Określenie na stada jeleniowatych.

Ryc. 3. Wielkość pozyskania wybranych gatunków ptactwa w obwodzie nr 51 w kolejnych sezonach łowieckich w latach 1990–2016
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Koła Łowieckiego Diana w Łodzi

W obwodzie nr 51 w ostatnich 20 latach zaniknęły łąny pszenicy oraz uprawy ziemniaków i buraków cukrowych, które kiedyś dominowały na gruntach rolnych. W szczególności okazało się to niekorzystne dla zajęcy, kuropatw i bażantów. Liczebność zajęcia odnotowała wyraźny spadek, nie tylko w badanym łowisku, ale także w całej Polsce²⁵. Jej przyczynami są przede wszystkim postępująca mechanizacja i chemizacja rolnictwa, związane ze zmianą sposobu prowadzenia gospodarki rolnej na bardziej intensywną. Pojawiają się także monokultury rolne bez urozmaiceń krajobrazu w postaci zadrzewień, kęp, remiz oraz drzew owocowych na miedzach. Dodatkową przyczyną spadku liczebności zajęcia w łowisku jest zwiększająca się liczba drapieżników ssaków, m.in. lisów i kun, oraz ptaków, zwłaszcza krukowatych²⁶.

Ryc. 4. Bagna na obszarze obwodu nr 51
(fot. P. Leśniewski, 2017)

Miejscowe rozlewiska i kanały melioracyjne zasiedla również bóbr próbując budować żeremia. Jeżeli się to nie udaje, kopie nory w groblach i tam znajduje schronienie oraz rozmnaża się. Pierwszy raz ujęty w inwentaryzacji został w 2008 roku.

Ze względu na fakt, iż populacja bażanta w łowisku ulega ciągłym wahaniom ograniczono jego odstrzał w połowie lat 90. ubiegłego wieku. Dodatkowo istnieje możliwość łatwej i skutecznej introdukcji osobników tego gatunku pochodzących z hodowli (ryc. 5). Rokrocznie Koło Łowieckie Diana dokonuje wypuszczenia w obwodzie około 40–50 sztuk tego gatunku.

²⁵ M. Panek, M. Budny, *Sytuacja zwierząt łownych w Polsce 2015 ze szczególnym uwzględnieniem kuropatwy (na podstawie wyników monitoringu)*, Stacja Badawcza PZŁ, Czempin 2016, s. 14.

²⁶ R. Dziedzic i in., *Przyczyny spadku populacji zajęcia szaraka w Polsce*, Inwestdom S.A., Lublin 2000, s. 12.

Ryc. 5. Introdukcja bażanta na terenie obwodu 51
(fot. Archiwum Koła Łowieckiego Diana)

Liczebność kaczek w Polsce jest bardzo wysoka. Wynika to z faktu, że kaczka krzyżówka stała się typowym gatunkiem synantropijnym. Spotykać ją można w najbliższym otoczeniu siedlisk człowieka, w tym w miastach, parkach z nawet niewielkimi zbiornikami. Jednakże w przypadku obwodu nr 51, w wyniku melioracji bagien i torfowisk między Nerem a Wartą nastąpił wzrost obszaru intensywnie użytkowanych łąk. Z kolei postępująca leśna sukcesja naturalna najbardziej niedostępnych mokradeł i oczek wodnych ograniczyła możliwości bytowania dzikich kaczek, które do rozwoju potrzebują niewielkie otwarte powierzchnie wody. Z tego powodu w obwodzie niemal zaprzestano odstrzału kaczek. Z kolei dzika gęś przełamała lęk przed siedliskami ludzkimi i w zarastających bagnach znajduje bezpieczne miejsce do rozmnażania. Od kilku lat jest nielicznym gatunkiem lęgowym w obwodzie nr 51.

Kuropatwa optymalne warunki rozwojowe znajduje na terenach z tradycyjną gospodarką rolną, tj. tam, gdzie występuje dużo małych i urozmaiconych upraw (ryc. 6). Myśliwi z Koła Łowieckiego Diana w 1997 roku zaprzestali odstrzału tego gatunku ptaka, a było to spowodowane drastycznym załamaniem jego liczebności. W ostatnich latach bardzo intensywnie prowadzone są działania na rzecz ochrony kuropatwy, m.in. łowisko zostało objęte *Programem odbudowy populacji kuropatwy na terenach zalanych na skutek powodzi i podtopień wiosną 2010 r.* przez Oddział PZŁ w Sieradzu. Introdukowano wówczas około 150 kuropatw rocznie w łowisku, jednakże działania te nie przyniosły zwiększenia liczebności populacji tego gatunku.

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta łowne spoczywa na dzierżawcach lub zarządcach obwodów łowieckich, na terenie których one powstały. W ostatnich latach zaobserwować można stale wzrastającą liczbę szkód spowodowanych przez dzikie zwierzęta, co przekłada się na powiększające się zobowiązania finansowe kół łowieckich będących dzierżawcami obwo-

dów²⁷. Jako podstawową przyczynę wzrostu szkód w uprawach rolnych wymienia się wzrost liczebności populacji dzików. Koszty wypłacanych odszkodowań w uprawach wyrządzonych przez zwierzynę łowną w obwodzie nr 51 wahają się od 1,5 do 2,5 tys. zł rocznie i są stosunkowo niewielkie, zaś powierzchnie upraw uszkodzonych przez zwierzęta łowne wynosiły średnio nieco ponad 1 ha. W analizowanym okresie zdarzały się także sezony, w których nie zaobserwowano żadnych szkód.

Ryc. 6. Kuropatwa w obwodzie nr 51
(fot. P. Leśniewski, 2016)

Średnioroczne nakłady na prowadzenie gospodarki łowieckiej w obwodzie nr 51 wynoszą około 10 tys. zł i zostały podwojone w porównaniu z rokiem 2005. Kwoty te nie uwzględniają natomiast pracy społecznej myśliwych, która w ciągu roku wynosi około 400 godzin. Polega ona m.in. na budowie i remontach ambon, paśników, podsypów dla bażantów. Działalność myśliwych coraz częściej skupia się na zagospodarowaniu łowisk w celu ograniczanie szkód, zarówno rolnych jak i leśnych. Koło Łowieckie Diana prowadzi na obszarze obwodu nr 51 poletko o powierzchni 0,5 ha, które stanowi powierzchnię rolniczą produkcji roślinnej. Zbiory z tych pól w całości przeznacza się dla zwierzyny na zimową i wiosenną karmę.

PODSUMOWANIE

Gospodarka łowiecka dysponuje zestawem narzędzi wpływających na różnorodność biologiczną, w tym m.in.: regulowanie populacji zwierzyny, gospodarowanie siedliskami, odbudowę populacji, dokarmianie zwierząt etc. Niezwykle

²⁷ M. Sporek, *Szkody łowieckie w uprawach rolnych*, "Journal of Agribusiness and Rural Development" 2014, z. 2(32), s. 182.

istotnym elementem jest realizacja planów pozyskania zwierzyny, która w uzasadnionych przypadkach może ulec zwiększeniu, ze względu na wyrządzone szkody lub zmniejszeniu w przypadku zaobserwowania znacznego spadku liczebności populacji danego gatunku. Gospodarka łowiecka posiada różnorodny zestaw narzędzi wpływających na różnorodność biologiczną, w tym m.in. introdukcję i odbudowę populacji czy dokarmianie zwierząt. Jako najbardziej znaczące czynniki wpływające na dynamikę liczebności zwierzyny łownej na badanym obszarze należy wskazać postępującą antropopresję, a wraz z nią zmiany w użytkowaniu gruntów rolnych.

Bibliografia

- Bieńkowska B., Rajsman M., *Kronika Koła Łowieckiego Pracowników Resortu Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego Nr 19 „Diana” w Łodzi wydana w jego sześćdziesięciolecie istnienia (1946–2006)*, Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu, Nowy Bedoń 2006.
- Brzuski P., Hędrzak M., *Gospodarowanie zwierzyną – uwarunkowania środowiskowe*, Polski Związek Łowiecki, Warszawa 2002.
- Dziedzic R., Kamieniarz R., Majer Dziedzic B., Wójcik M., Beeger S., Flis M., Olszak K., Żontała M., *Przyczyny spadku populacji zająca szaraka w Polsce*, Inwestdom S.A., Lublin 2000.
- Dzięciołowski R., *Łowiectwo polskie w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej*, „Sylwan” 2009, z. 153 (12).
- Habuda A., Radecki W., *Prawo i organizacja łowiectwa w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce*, red. D.J. Gwiazdowicz, Polskie Towarzystwo Leśne, Poznań 2011, s. 33–61.
- Hędrzak M., Osmólska A., Frączek M., *Czy łowiectwo może być traktowane jako forma ochrony przyrody?*, „Studia i Materiały CEPL w Rogowie” 2013, R. 15, z. 36/3.
- Kopij G., Adamiec A., Panek M., *Dynamika liczebności zwierzyny łownej w powiecie głubczyckim w latach 1982–2006*, „Przyroda Śląska” 2015, nr 21.
- Otawski P., *Łowiectwo a ochrona przyrody*, [w:] *Łowiectwo w zrównoważonej gospodarce leśnej, Sękoćcin Stary*, red. W. Gil, Instytut Badawczy Leśnictwa 2015.
- Pałubicki J., Grajewski J., *Wpływ zasiewów kukurydzy na wzmożoną rozrodczość dzikich populacji, a problem odszkodowań łowieckich*, „Zarządzanie Ochroną Przyrody w Lasach” 2010, t. 4.
- Panek M., Budny M., *Sytuacja zwierząt łownych w Polsce 2015 ze szczególnym uwzględnieniem kuropatwy (na podstawie wyników monitoringu)*, Stacja Badawcza PZŁ, Czempin 2016.
- Radecki W., *Łowiecki system prawny w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce*, red. D.J. Gwiazdowicz, Polskie Towarzystwo Leśne, Poznań 2011.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych* (Dz.U. 2005.45.433).
- Sporek K., Sporek M., *Przyczyny regresu liczebności zwierzyny drobnej*, „Annals of Warsaw University of Life Sciences – SGGW Animal Science” 2011, No. 50.
- Sporek M., *Szkody łowieckie w uprawach rolnych*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2014, z. 2(32).
- Śmietana W., *Gospodarka łowiecka i pasterska a ochrona wilka i rysia w Bieszczadach*, „Roczniki Bieszczadzkie” 2002, z. 10.

Uchwała Naczelnej Rady Łowieckiej z dnia 16 kwietnia 2009 r. – *Zasady selekcji osobniczej i populacyjnej zwierząt łownych w Polsce oraz zasady postępowania przy ocenie prawidłowości odstrzału.*

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. 1995, nr 147, poz. 713).

Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo łowieckie (Dz.U. 2016, poz. 1082).

Zbiór zasad etyki, tradycji i zwyczajów łowieckich opracowany przez: Komisję Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich Naczelnej Rady Łowieckiej z dn. 6 czerwca 1992 r.

Zielony R., Kliczkowska A., *Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2012.

[Artykuł wpłynął: maj 2017; zaakceptowany: czerwiec 2017]

GAME MANAGEMENT IN RURAL AREAS NEAR UNIEJÓW ON THE EXAMPLE OF HUNTING DISTRICT NO 51

Summary

The aim of this study is assessment of game management in a controlled hunting zone in the vicinity of Uniejów (Hunting District No. 51), as well as assessment of changes in the number of game animals populations. The analysis also comprises changes in agriculture and in the biotope. Data on population sizes were obtained from annual hunting plans prepared by the Hunting Club No. 19 “Diana” in Łódź. The study covers the period 1990–2016.

Keywords: game management, game animals, rural areas, hunting club